

VZAJEMNOST Z BOJEM SLOVENSKIH KOROŠCEV

Iz koroškega slovenskega tiska je razvidno, da se tudi v demokratičnih krogih avstrijsko-nemškega prebivalstva množijo pojavi odpora proti šovinizmu, ki bi rad zadal koroškemu slovenstvu dokončen smrtni udarec s tem, da bi s tendenčnim in v bistvu strahovalnim štetjem manjšine razcefral slovensko etnično ozemlje na Koroškem v posamezne, med seboj ločene krpe in čimbolj zmanjšal število Slovencev.

Znani avstrijski strokovnjak za manjšinsko pravo, član študijske komisije, zgodovinar prof. Theodor Veiter je izjavil, da pomeni nameravano ljudsko štetje posebne vrste v Avstriji »smrt ljudstva«. V članku za dunajski katoliški kulturni tednik »Die Furche«, ravno pod naslovom »Ljudsko štetje je smrt ljudstva«, je zapisal med drugim: »Posebno štetje bi morda lahko celo zagovarjali, če bi večina sklenila, da bo velikodušna do manjšine. Določitev 25-odstotne klavzule za postavitev dvojezičnih napisov v koroških krajih pa potrjuje, da se z nameravanim jezikovnim štetjem pripravljajo smrt slovenski narodnostni skupini. Tako bi ostal le 3 do največ 7 občin s tolikšnim številom pripadnikov »zaščitene« manjšine.«

»Naš tednik« tudi poroča: »Kljub sklepu treh strank o ugotavljanju manjšine — ali morda ravno zaradi tega — raste med nemškim prebivalstvom solidarnost s koroškimi Slovenci v njih težkem boju za biti ali ne biti: v soglasno sklenjeni resoluciji je Katoliško moško gibanje Avstrije na svoji pomladni konferenci v Neuwaldegg pri Dunaju izrazilo svojo solidarnost s koroškimi Slovenci.« Obsodilo je politiko neenopravnosti do njih.

Tristo vidnih avstrijskih osebnosti je podpisalo listino Avstrijskega komiteja proti ugotavljanju manjšine in za pravice ko-

roških Slovencev. Besedilo izjave, ki so jo podpisali in ki jo je Akcijski komite razposlal vsem članom zvezne vlade in državno-zborskim poslancem, pravi med drugim: »Politika cepljenja narodne skupnosti na Koroškem v takoimenovane vindišarje in Slovence je bila vzrok, da so nacisti Slovence preganjali in izseljevali. Sedaj naj bi koroške Slovence ponovno cepili na dve skupini. Na ta na način bi skupino, ki bi preskočila zapreko 25 odstotkov, pregnali v geto, drugi pa bi odklonili njene pravice. Saj hoče prav tako politiko razcepljenja preprečiti 7. člen državne pogodbe, ki za-

gotavlja vsem koroškim Slovencem na dvojezičnem ozemlju in ne le njih delu pravice in zaščito. Taka politika pa nasprotuje duhu in črki avstrijske državne pogodbe. Prav zaradi tega se ji moramo energično postaviti po robu.«

Koroški Slovenci bi se po tem šoviniističnem triku torej znašli razbiti in razdeljeni v dve skupini, od katerih bi ena (v krajih s 25 odst. slovenskega prebivalstva ali več) uživala nekaj pravic oziroma »zaščite«, druga pa ne, podobno kot Slovenci na Tržaškem in Slovenci v Slovenski Benečiji.

Slovenski bojkot štetja?

Iz reakcije političnih organizacij koroških Slovencev na nameravano štetje se da sklepati, da bosta proglasili bojkot štetja. To je še edino, kar jima preostane, da izpodbijeta »legalnost« štetja in poznejše sklicevanje nanj. Na bojkot naj bi pozvali tudi vse drugo demokratično prebivalstvo na ozemlju, ki pride v poštev za štetje.

Dokončnega stališča še ni zavzela jugoslovanska vlada, a kaže, da tudi ne bo priznala legalnosti štetja kot demokratične metode za ugotavljanje manjšine, ki je bila tako dolgo časa zatirana in podvržena brezobzirni asimilaciji.

Predstavniki zveznega sekretariata za zunanje zadeve je že izjavil, da »avstrijska državna pogodba, podpisana 15. maja 1955, ki precizira pravice in zaščito slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji, na nikak način ne predvideva ugotavljanja oziroma štetja manjšine, ki da naj bi bilo pogoj za uveljavljanje njenih pravic, izvirajočih iz te pogodbe.«

Rekel je tudi: »SFRJ se kot podpisnica državne pogodbe zavzema za to, da Avstri-

ja čimprej in v celoti izpolni obveznosti iz te pogodbe brez kakršnihkoli poprejšnjih pogojev in na način, ki bi ga določili v neposrednem dialogu slovenske in hrvaške manjšine z avstrijsko vlado.«

—o—

Visok sneg

Po tednu dni mraza okrog ničle in še pod njo (na Krasu) je začelo v ponedeljek okrog poldneva najprej rahlo snežiti, nato pa je naletavalo vedno bolj na gosto in proti večeru je bilo snega že za nekaj centimetrov. Ponoči pa ga je zapadlo še precej več in snežilo je tudi v torek do popoldneva, na Krasu celo do večera. Medtem ko je nastala v Trstu takoj huda žlodra na cestah, pa se je ohranil sneg na Krasu suh in snežno bel, tako da nudi pokrajina še zdaj čisto zimski, »alpski« videz, čeprav je spet posijalo sonce. Snega je precej, tudi 30 cm. in več, v veselje otrok, ki premorejo sanke. Naneslo je prave zamete, da ponekod ljudje niso mogli iz hiš, zlasti v kraških vaseh. Za odrasle pa mraz s snegom in burjo ni preveč prijeten, zlasti ne zdaj marca.

—o—

V Trstu se nadaljuje proces proti krivcem hudodelstev v Rižarni med vojno z zasliševanjem novih prič, pri čemer prihajajo na dan vedno nove podrobnosti.

Razočaranje krščanske demokracije

V nedeljo se je končal kongres italijanske socialistične stranke, na katerem se je veliko govorilo, a malo sklenilo. Lahko bi celo rekli, da je šel glavni napor strankinega tajnika De Martina za tem, da se ne bi nič konkretnega sklenilo, kajti to bi bilo lahko povzročilo nestrinjanje ali celo razpoko v stranki. S tem, da so se držali pri-

splošnih smernicah in na ideoloških tleh, pa je ostalo vse bolj ali manj mlegleno in tekoče, v takem stanju, da se da vsak hip preusmeriti pod pritiskom v določeno smer, glede na kako politično potrebo.

Še najbolj konkretno stališče je zavzel kongres do bivše leve sredine. Zaključil je, (dalje na 2. strani)

RADIO TRST A

: : NEDELJA, 14. marca, ob: 8.00 Koledar. 8.05 Slovenski motivi. 8.30 Kmetijska oddaja. 9.00 Sv. maša. 9.45 Borodin: Godalni kvartet št. 2 v d duru. 10.15 Poslušali boste. 11.15 Mladinski oder: »Zakladi kraljeviča Veselka«. Napisala Tončka Curk. RO. Režija: Lojzka Lombar. 12.00 Vera in naš čas. 12.30 Glasbena skrinja. 13.00 Kdo, kdaj, zakaj. 13.30-15.45 Glasba po željah. 14.30 Nedeljski vestnik. 15.45 Nedeljski koncert. 16.30 Šport in glasba. 17.30 »Nepreklicni konec maratonskega tekača«. Radijska drama, napisal Jiri Vilimek, prevedla Nada Konjedic. RO. Režija: Jože Peterlin. 18.20 Operetna fantazija. 19.20 Zvoki in ritmi. 20.00 Šport. 20.30 Sedem dni v svetu. 20.45 Pratika, prazniki in obletnice, slovenske viže in popevke. 20.00 Nedelja v športu. 22.10 Sodobna glasba. 22.30 Glasba za lahko noč.

: : PONEDELJEK, 15. marca, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.40 Radio za šole (za srednje šole): »Iz naših šolskih glasil«. 13.30 Glasba po željah. 14.30 Pregled slovenskega tiska v Italiji. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost, književnost in prireditve. 18.30 Radio za šole (za srednje šole - ponovitev). 18.50 Scenska in baletna glasba. 19.10 Odvetnik za vsakogar. 19.20 Jazz glasba. 20.00 Šporna tribuna. 20.35 Slovenski razgledi: Ob stoletnici Kettejevega rojstva - Pianistka Marina Horak. Lucijan Marija Škerjanec: Sonata; Claude Debussy: Preludija št. 3 in 5 iz 2. knjige - Slovenska ljudska materialna kultura - Slovenski ansambli in zbori. 22.15 Glasba za lahko noč.

: : TOREK, 16. marca, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.35 Pratika. 12.50 Revija glasbil. 13.00 Postni govor: »Na Pilatovi zatožni klopi« (Albin Germek). 13.30 Glasba po željah. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. 18.30 Violinist Jascha Heifetz. 18.55 Kvintet Gigija Gryceja. 10.10 1945-1975: Trideset let gledališkega amaterstva v naši deželi (5. oddaja). 19.25 Za najmlajše: pravljice, pesmi in glasba. 20.00 Šport. 20.35 Arrigo Boito: Neron, opera. 21.50 Glasba za lahko noč.

: : SREDA, 17. marca, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.40 Radio za šole (za I. stopnjo osnovnih šol): »Veselo zarajamo!« 12.00 Opoldne z vami. 13.30 Glasba po željah. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. 18.30 Glasbena dejavnost Slovencev v Trstu od leta 1848 naprej. (Aleksander Rojc). 19.10 Dopisovanje Francesco Leopoldo Savio - Matija Čop (Martin Jevnikar). 19.25 Za najmlajše: »Pisani balončki« (Krasulja Simoniti). 20.00 Šport. 20.35 »Afera«. Drama, napisal Primož Kozak. SSG v Trstu. Režija: Adrian Rustja. 22.10 Glasba po željah.

: : ČETRTEK, 18. marca, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.35 Slovenski razgledi. 13.30 Glasba po željah. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. 18.30 Glasbena dejavnost Slovencev v Trstu od leta 1848 naprej. (Aleksander Rojc). 19.10 Dopisovanje Francesco Leopoldo Savio - Matija Čop (Martin Jevnikar). 19.25 Za najmlajše: »Pisani balončki« (Krasulja Simoniti). 20.00 Šport. 20.35 »Afera«. Drama, napisal Primož Kozak. SSG v Trstu. Režija: Adrian Rustja. 22.10 Glasba po željah.

: : PETEK, 19. marca, ob: 8.00 Koledar. 8.05 Slovenski motivi. 8.30 Jutranja glasba. 9.00 Sv. maša. 9.45 Slovenski trio: pianist Aci Bertonec, violinist Dejan Bravničar, violončelist Ciril Škerjanec. 10.20 Praznično jutro. 11.00 Mladinski oder: »Aleš se potepa«. Napisala Nada Kraigher. RO. Režija: Lojzka Lombar. 11.35 Opoldne z vami. 13.00 Postni govor: »Bodeči dia-dem«. 13.30-15.45 Glasba po željah. 15.45 »Prošnja«. Radijska drama, napisal Renzo Folchi, prevedel Vinko Beličič. RO. Režija: Jože Peterlin. 16.45 Al Caiola igra Gerschwina. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.30 Duo Pahor - Slama: flavtist Mišo Pahor, klavičembalistka Dina Slama. 19.10 Slovenska poveljna lirika: »Poezija Brune Marije Pertot« (Zora Tavčar). 19.20 Jazz glasba. 20.00 Šport. 20.35 Delo in gospodarstvo.

: : SOBOTA, 20. marca, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.35 Poslušajmo spet. 13.30-15.45 Glasba po željah. 15.45 Avtoradio. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. 18.30 Romantična simfonična glasba. 18.50 Glasbena di-gonale. 19.10 Liki iz naše preteklosti: »Tone Batagelj« (Lejla Rehar). 19.40 Pevska revija. 20.00 Šport. 20.35 Teden v Italiji. 20.50 »Srečanje v Kalabriji«. Napisal Josip Tavčar. RO. Režija: Stana Kopitar. 21.30 Vaše popevke.

Razočaranje krščanske demokracije

(Nadaljevanje s 1. strani)

da je mrtva in da je ni mogoče več obuditi od mrtvih. Namesto tega so naslikali v lepih barvah alternativo: to naj bi bila leva alternativa, koalicija iz socialistov, komunistov in levo usmerjenih laičnih strank ali pa koalicija v troje: socialisti, komunisti in krščanska demokracija. Poleg tega pa so imeli socialistični voditelji v mislih še druge možnosti, kar jim je omogočala prav ne-

Iz Uke:

DOVOLJENJA SE NI

Videmski šolski skrbnik še ni izdal dovoljenja — vsaj do trenutka, ko to piše. — za uporabo učilnice v osnovni šoli v Ukvah za tečaj slovenskega jezika. Zato je tudi zadnji ponedeljek pouk bil v župni cerkvi in se ga je udeležilo lepo število otrok. Medtem smo zvedeli, da sta župnika Maria Garjupa obiskala videmski šolski skrbnik in predstavnik videmske škofovske kurije. Prvi se je čudil, čemu takšen hrup za tako »malenkostno zadevo«. Župnik pa je naglasil, da učenje materinega jezika nikakor ne more biti malenkostna stvar.

Čudimo se, da predstavnik šolskih oblasti še ni izdal dovoljenja za uporabo učilnice, saj gre za zares malenkosten birokratski akt, glede na to, da se je za tečaj izrekla večina staršev šoloobveznih otrok v Ukvah in tudi pristojna občinska uprava v Naborjetu. Čemu in zakaj torej takšno odlašanje?

določnost njihovega programa, kot npr. predčasne volitve, ki naj bi pokazale, kakšna je dejanska moč komunistov in krščanskih demokratov ter njihovih zaveznikov na političnem terenu, saj ni mogoče enačiti rezultata upravnih in parlamentarnih volitev; dalje sodelovanje v kakšni »začasni« vladni do rednega izteka parlamentarne dobe, itd. Vsekakor torej zelo različne možnosti, med katerimi pa ni zopetnega sodelovanja s Krščansko demokracijo za reševanje današnjih italijanskih težav.

Krščanska demokracija je nad takim zaključkom socialističnega kongresa razočarana in celo zagrenjena. Iz megle socialističnih namer je namreč lahko bolj točno razbrala le levo alternativo, ki bi ji odvzela oblast in jo porinila v opozicijo ali pa jo nataknila kot peto kolo na vladni voz levice. To pomeni, da ni močoge več računati na socialiste pri nobenem daljnoročnem krščansko demokratskem poskusu, da bi potegnili Italijo brez komunistične pomoči iz sedanje gospodarske in politične krize. Možnosti Krščanske demokracije so se torej s tem zelo zmanjšale. Preostane ji še zaveznitvo z republikansko in socialno-demokratsko stranko. Toda ta zaveznika sta tudi sama oslabela in nista popolnoma zanesljiva. Ali pa seveda »zgodovinski kompromis«.

O vsem tem bodo morali resno razpravljati krščanski demokrati na svojem kongresu, ki se bo začel 18. t.m. Od njega bo veliko odvisno, predvsem to, če je KD sposobna resnične prenovitve in novega zagona ali ne. Če ne, se bo morala odpovedati svoji dosednji vlogi v italijanskem političnem življenju, Italija pa se lahko pripravi na dramatične spremembe, o katerih je danes težko reči, kam bodo pripeljale in kako globoko bodo zarezale v državno in socialno tkivo.

—o—

DVOŽENSTVO PO INDONEZIJSKO

Zveza indonezijskih žensk je te dni opozorila oblasti, da imajo moški v Indoneziji nelep navado, da vzamejo svojim ženam prstni odtis, ko spijo, in si tako s prevaro preskrbijo njihovo dovoljenje, da si lahko vzamejo še drugo ženo. Prej so si lahko vzeli moški drugo ženo tudi brez pristanka prve žene. Toda po novem zakonu mora privoliti v to prva žena, te pa seveda niso preveč pripravljene, da bi dale tako dovoljenje. Če ga dajo, ga morajo lastnoročno podpisati, nepismene pa se morajo namesto podpisa podpalčiti, to je, pritisniti na dokument odtis palca. Marsikateri moški pa meni, da je najboljša, če ženi kar med spanjem ukrade palčni odtis. Reva tako ni ne ve, da bo dobila tovarišico in konkurentko v zakonsko posteljo.

—o—

V Mehiki dvomijo, da je sovjetski jezikoslovec razrešil pisavo Maya

Profesorji na univerzitetnem centru za študij jezika in kulture Maya v mehiški prestolnici ne verjamejo, da se je sovjetskemu jezikoslovcu profesorju Knorozovu zares posrečilo razrešiti hieroglifsko pisavo indijanskega ljudstva Maya, ki je nekaj bivalo v Mehiki. Odkritje profesorja Knorozova je naznanila agencija TASS. Neke mehiški strokovnjak, ki se že deset let ukvarja z vprašanjem pisave jezika Maya, je izjavil, da so dvomi o pravilnosti rešitve prof. Knorozova upravičeni, ker Knorozov sploh ne zna jezika Maja in se je zmotil že pred dvajsetimi leti, ko je natančil, da je bila pisava jezika Maya fonetična.

Glede hipoteze, da gre pri štirih besedilih v jeziku Maya, ki jih je baje razrešil

Knorozov, za hierogliffe, kot je naznanila agencija TASS, je mehiški strokovnjak pojasnil, da obstajajo dejansko samo tri ohranjena besedila v Maya jeziku, četrti takkoimenovani kodeks, last ustanove Glolier, pa sploh ni napisan v jeziku Maya, ampak predstavlja cikle nebesnega gibanja planeta Venere in zvezdoslovne račune.

—o—

Institut za slovensko narodopisje pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti v Ljubljani je priredil spominsko razstavo za 150-letnico smrti Andreja Šusterja - Drabosnjaka. Razstavo so odprli 4. t.m. z govorom Bratka Krefta. Nameščena je v Prešernovi dvorani akademije na Novem trgu 4.

Padanje števila redovnic

V obdobju od leta 1966 do leta 1974 je padlo število redovnic v Združenih državah za skoraj 23 odstotkov, kot je naznaila mednarodna bogoslovna revija »Concilium«, ki je posvetila vso svojo zadnjo številko »Ženskam v Cerkvi«. O tem problemu pišejo strokovnjakinje in sicer z zgodovinskega, bogoslovnega, sociološkega in verskega stališča.

Število redovnic se je zmanjšalo — ponekod močno — tudi v mnogih drugih deželah. Ta pojav gre zdaj vzporedno s padanjem duhovniških poklicev, vendar ima svoje lastne značilnosti. Eden izmed njegovih vzrokov pa je verjetno zakasnelost v prenovitvi ženskih redov. Večina izmed njih je bila ustanovljena bodisi v srednjem ve-

ku bodisi v novejših vendar že oddaljenih obdobjih. Za tiste čase so bili aktualni in lahko se reče da jih je rodila ravno potreba. Toda s časom so mnogi ženski redovi okosteneli in izgubili svoj pravi pomen, zaradi katerega so bili ustanovljeni. Tako so postale redovnice npr. ponekod paznice v zaporih, kar gotovo ni v skladu z dostojanstvom redovnice, z njenim krščanskim poslanstvom in niti z njenim ženstvom. Povrh so nekatere teh redovnic opravljale ta svoj poklic s pravo trdosrčnostjo in brez presoje, kot je npr. razvidno iz spomina naših pripadnic osvobodilnega gibanja, ki so bile med vojno zaprte v ječi »Pri jezuitih« v Trstu, kjer so bile nune za paznice. V februarški številki revije »Dan« je Slava Slavec opisala, kako so nekatere tistih redovnic trdosrčno ravnale z jetnicami in zvesto služile tudi nacističnemu okupatorju in Colottijevi mučilski tolpi. Navedla je tudi nekaj imen tistih redovnic. Druge nekdanje jetnice »Pri jezuitih« so nam v pogovoru to potrdile in povedale še razne podrobnosti. Tako bi bile nune npr. vsaj zadnji teden pred koncem vojne lahko izpustile politične jetnice domov. Lahko bi jim bile odprle celice in se za nekaj dni tudi same kam umaknile, tembolj ker so že imele pripravljene civilne obleke, kot piše Slava Slavec. Vendar tega niso storile in tako se je zgodilo, da so lahko okupatorji še zadnje dni, ko se je že vse podiralo, prišli po neko politično jetnico »Pri jezuitih« in jo

ustrelili. Kako je bilo to v skladu s poklicem in vestjo redovnic? In bogve, ali jim je pristojna cerkvena oblast kdaj pozneje očitala to njihovo vlogo v terorističnem in nečloveškem aparatu nacizma in fašizma?

Cerkev naj bi odločno prenovila tudi ženske redove, kakor je že marsikaj. Danes so prav tako, ali pa še bolj potrebni kakor nekdanje čase, nanje čaka ogromno nalog, od vzgojnih in misijonskih do socialnih, toda treba bi jih bilo zanje bolj pripraviti kot v preteklosti in prilagoditi njihovo življenje in delo modernemu svetu. Nekatere morajo še vedno nositi anahronistične, nepraktične obleke, ki so enake kot v starem ali srednjem veku in jih ovirajo v njihovem delu, npr. z mladino, na potovanjih, pri socialnem delu itd. ter so v nasprotju s higieno in tudi z duhom moderne ženske, z vero in zvestobo redu pa nimajo nič opraviti. Brez te duhovne okorelosti in srednjeveške navlake v obleki bi bili ženski redovi gotovo bolj privlačni za dekleta. Poleg tega pa tudi ni pravično, da medtem ko so si duhovniki že zelo olajšali predpise glede obleke in nekaterih bi niti detektivovo oko ne prepoznalo več za duhovnike v obleki in obnašanju v javnosti, redovnice še vedno potiskajo nazaj v srednji vek. Potem ni čudno da niso pripravljene na preizkušnjo in odločitve, kot bi jih zahteval čas, in se ne zavedo bistva problemov, kot npr. med zadnjo vojno. Kot redovnice z modernim duhom pa bodo mogle od blizu spremljati dogajanje v svetu. In to je bil v bistvu tudi namen, ki so ga imele ustanoviteljice ženskih redov.

SLOVENSKO AMATERSKO GLEDALIŠČE

Dario Fo:

V TRSTU BURKAŠKI MISTERIJ (Mistero buffo)

Burkasta štorija v dveh delih
Prvič v slovenščini

Predstavo so pripravili:

Boris Kobal - burkež, Sergij Cerkvenič - slepec, Bonifacij VIII., Branko Sulčič - pijanec, Darij Frandolič - kmetavz, kvartopirec, Danilo Kobal - pohabljenec, kvartopirec, Milica Kravos - smrt, Ivanka, angel, Lilijsa Sosič, Marija, Marina Gulin - krčmarica, Magdalena, Silvana Gulin - Veronika, Sergej Verč - režija in dramaturška priredba, Drago Jurca-Giorgi - scena in kostumi, Atilij Kralj - glasba, Marina Gulin, Boris Kobal, Lidija Sosič, Sergej Verč - prevod, Marko Kravos, Sergej Verč - prepesnitev singov, Boris Kobal - ponašitev misterijev, Mira Sardoč - lektorica, Franc Maula - vodja predstave, Alenka Cepar - šepetalka, Dario Košu. ta - tehnično vodstvo in razsvetljava.

Predstave v dvorani Prosvetnega društva »Ivan Cankar«, Ul. Montecchi 6

Premiera: v četrtek, 18. marca ob 20.30

Ponovitvi: v soboto, 20. marca ob 20.30.
v nedeljo, 21. marca ob 18. uri.

—o—

Predstavo sestavlja vrsta srednjeveških burkaških misterijev (misteri buffi), ljudskih verskih štorij, ki jih je Dario Fo več let nabiral po italijanskem polotoku, Jugoslaviji, Češkoslovaški, Poljski, Franciji in drugih evropskih državah.

Ko se je Fo po skoraj štirih letih iskanja vrnil domov, je nabrano gradivo, vse te dokumente — žive pričevalce o ljudskem gledališču — pregledal in jih strnil v homogeno predstavo, katere rdeča nit je »laični« pasijon. Pasijon torej, kot ga je gledalo in čutilo ljudstvo pred več kot tisoč leti, ljudstvo, ki je v srednjem veku prisostvovalo pred cerkvami ali na trgih predstavam pikrih burkežev.

Predstava je v svojem globokem vsebinskem izhodišču oprta na pristnem, nepotvorjenem, kristalno preprostem življenju naših podeželanov, na satiri in tudi jezi ter na vseh tistih avtentičnih izpovedih, kot so lahko izpovedi o veselju in žalosti, trpljenju in sreči, ljubezni in sovraštvu. Skratka gre za prvine, ki plemenitijo ta Fojev tekst, po mnenju kritikov najpomembnejši v njegovi bogati dramski beri.

PROSTOR MLADIH

Mladi profesorju Peterlinu na grob

Pride smrt. Pride iznenada: in tedaj se življenje tistega, ki odhaja, za hip zbere v bleščeč utrinek. Sredi teme izgube se zaveš, kdo je tisti nekdo bil, kaj je v vsej polnosti svojega ogostoja pomenil.

Koliko idej in dejanskih sil je profesor Peterlin posvetil nam mladim, bolj čutimo kot vemo vsi, ki nas je kakorkoli od blizu zadela njegova zavzetost za nas, za slovenski danes in jutri.

Bolj čutimo kot vemo, ker smo sprejemali, kar nam je nudil, kot nekaj povsem naravnega, brez neposredne misli na skrb in težave — ki so stale v ozadju njegovega dela.

Kot režiser je budil v nas veselje nad igranjem, pa tudi gojil nas izgovor. Pomislmo samo na vrsto uspešnih odrskih šolskih prireditev, kot na primer »Kralj na Betajnovi«. Dramo so pod njegovim vodstvom odlično origrali dijaki liceja France Prešeren. Pomislmo na mladinski radijski order, ki je nastopajočim bogatil literarno kulturo in besedni zaklad. Profesorju Peterlinu se imamo zahvaliti za vrsto jezikovno kultiviranih časnikarjev, ki so danes sposobni nastopanja v brezhibni slovenščini.

Pomislmo na dolga leta poučevanja slovenščine na nižjih in višjih srednjih šolah ter na njegov delež v umetnostno-zgodovinski izobrazbi mladega rodu. Za ta predmet je sestavil tudi prve še danes uporabne skripte ter predmet sam poučeval.

Kot prosvetni delavec je ustanovil Slovenski kulturni klub za srednješolsko mladino, za katerega ohranitev je prestal marsikatero neprimliko in ki je prva leta slo-nel skoraj izključno na njegovih ramah.

Koliko zavednih Slovencev je izšlo iz kluba in ne nazadnje tudi koliko zavednih slovenskih družin.

Omogočil nam je navezovanje trdnih prijateljskih vezi tudi na počitnicah v Ukvah, kjer smo se člani in prijatelji kluba zbirali poleti na oddih in razvedrilo. Gospod Profesor je skrbel za organizacijo in se je znal obenem z vso domačnostjo pogovarjati z nami. Posvetil nam je ves svoj čas: od jutra, ko je trkal na vrata in vabil na izlet, do poznega večera, ko nas je naganjal k počitku, ki ga je njemu same-mu zaradi naše razigranosti večkrat primanjkovalo. Zjutraj smo hiteli brat v jedilnici obešen list z njegovo drobno pisavo, ki nas je obveščala o dnevnem programu, o dežurstvu ter o tem in onem.

Ko se tako ustavljamo ob drobcih iz celote, ki bi zahtevala zase vse daljše pričevanje, je profesor Peterlin s svojimi deli in predlogi še med nami.

Kot bi se utrnil sredi izgovorjene besede.

Kot bi v tišini, brneči od polnosti, z začudenjem gledal, kaj še čakamo.

Njegovo besedo je treba vendar izgovarjati dalje!

O.Š.

Obnova pristaniške opreme v Trstu

Avtonomna ustanova tržaškega pristanišča bo v kratkem začela uresničevati obsežen načrt za posodobitve pristaniške opreme. To je bilo mogoče potem, ko je pristaniška uprava bila deležna 9 milijard in pol lir državnega prispevka iz skupnega sklada 50 milijard lir za modernizacijo italijanskih pristanišč na splošno. Načrt predvideva obnove žerjavov na pomolih,

nabavo novega plavajočega žerjava za težke tovore z zmogljivostjo do 60 ton in posodobitve električnega omrežja za žerjave in nakladalne naprave v novem prostem pristanišču. Vrednost te opreme znaša 6

V nedeljo 14. marca bo ob 17. uri nastopil Slovenski amaterski oder Prosek-Kontovel v Marijinem domu pri Sv. Ivanu v Trstu z igro Jožeta Zemljana: »Odločitev«.

STALNO SLOVENSKO GLEDALIŠČE - TRST
Kulturni dom

GOSTOVANJE SLOVENSKEGA NARODNEGA
GLEDALIŠČA IZ MARIBORA

Tone Partljič:

ŠČUKE PA NI
komedija

Scena: inž. arh. Niko Matul
Kostumi: Vlasta Hegedušičeva
Režija: JOŽE BABIČ

V soboto, 13. marca, ob 20.30.
ABONENTI SSG IMAJO POPUST!!!

—o—

V nedeljo je bil na obisku v Trstu Franz De Biase, generalni direktor gledaliških dejavnosti in šef kabineta Ministrstva za turizem in prireditve. De Biase je bil gost Italijanskega stalnega gledališča, kjer je imel tudi razgovore z ravnateljem Stalnega slovenskega gledališča Benedetičem, ki mu je ponovno predložil nevzdržno stanje slovenske gledališke ustanove v zvezi z njenim statusom, in neustreznost državnih podpor. De Biase se je obvezal za organizacijo takojšnjega sestanka vseh prizadetih pri ministru Sartiju v Rimu. V odgovor na pozdrav tržaškega župana Spaccinija, ki je pred zastopniki upravnega sveta, igralcev in sindikalnih organizacij Italijanskega stalnega gledališča, prikazal težki položaj tržaških gledališč in še posebno kritično stanje Stalnega slovenskega gledališča in se priporočal za ureditev njegovega statusa, je generalni direktor in šef kabineta ministra obljubil, da bo na skrajšnjem sestanku v Rimu prišlo do končne rešitve.

milijard lir. Te načrte je že odobrilo ministristvo za javna dela. S preostalimi tremi milijardami in pol lir namerava uprava pristanišča razširiti obrežje »riva Traiana« in dokončati servisno izogibališče ob nadvozu za sedmi pomol. Z deli bodo začeli, čim bo dalo svoj pristanek pristojno ministristvo. Z uresničitvijo teh načrtov se bo tržaški pristan lahko bolj funkcionalno lotil novih prometnih nalog in pospešil ritem dela pri natovarjanju in raztovarjanju.

Konec olimpijskega duha

Olimpijsko gibanje je zamrlo, pogreb je bil pred dobrimi tremi tedni v Innsbrucku na zaključni prireditvi 12. zimskih olimpijskih iger. Do te ugotovitve pridemo pri presoji vidnih in zakulisnih dogodkov v Innsbrucku, pa čeprav Mednarodni olimpijski odbor vztraja pri noveji politiki vtikanja glave v pesek in skuša z vsemi mogočimi argumenti prepričati javnost, da še vedno živimo v predvojnem času, da se v zadnjih 40 letih ni nič spremenilo. Toda praznik mladine — kot so nekoč imenovali olimpijske igre — je postal praznik industrije, športnike amaterje so zamenjali športniki, ki jim tekmovalstvo pomeni poklic in vsakdanji kruh. Tega dejstva tudi najgostobesednejši zagovornik čistega amaterstva nikakor ne more spremeniti. Zato pa je tudi dolžnost vseh, ki delujejo v sklopu olimpijskega gibanja, da De Coubertinovo misel prilagodijo sedanjim časom.

Te ugotovitve veljajo v polnem prav za zimske prireditve, kajti smučanje je v zadnjih desetletjih postalo množična športna panoga, okrog katere se vrtijo interesi industrijcev, ki gredo v milijarde dolarjev. Olimpijska zmaga je torej za tovarnarje business, ki se mu ne morejo odpovedati. Kaj lahko si predstavljamo, kako se poveča proizvodnja določene znamke smučí in ostale smučarske opreme od čevljev in hlač pa do vetrovk in kap, če je ta znamka pripomogla smučarju do zlate kolajne. V to igro milijard je vpletena seveda neposredno televizija, ki posreduje milijonom gledalcev dogodke na ekranu in istočasno prinaša v hiše po vsem svetu reklamo za smučí, vezi in tako dalje.

Po teh uvodnih besedah, ki so le posredno v zvezi z innsbrückskimi igrami, nekaj misli k prireditvi sami. Značilnost 12. iger bi označili s tremi ugotovitvami, in sicer prvič, da so bile to igre umetnih mas, drugič, da se je Innsbruck zaradi visokega števila vojakov in policistov spremenil v oblegano mesto, in tretjič, da z dražili in drugimi sredstvi ustvarjamo iz športnikov robote.

Pojdimo po vrsti. V tirolskem glavnem mestu so se na igre izredno dobro pripravili, tako, da bi tudi morebitne vremenske muhe ne mogle vplivati na redni potek prireditve. Na smučarske proge so že tedne pred pričetkom tekmovanj dovozili na tisoče stotov snega iz više ležečih krajev, pred tekmami pa so snežno odejo utrdili z umetno primesjo in s tisoči hektolitrov vode. Proge za bob in sankanje so umetne: ogrodje iz železobetona, ki so ga polili z vodo, da je proga poledenela. Seveda so bile tudi hokejske tekme na ploščadi iz umetnega ledu. Kemiki so imeli torej eno najpomembnejših vlog pri organizaciji iger. Po magali pa so tudi tekmovalcem s plastičnimi oblogami za smučí in z nalašč za tekmovalce izdelanimi mažami.

V Innsbrucku je varnostna služba pod vtisom krvoprelitij iz Münchna pred štirimi leti

(nadaljevanje na 8. strani)

Licej »France Prešeren« v Trstu sporoča v globoki žalosti, da je 4. marca 1976 nenadoma umrl

prof. Jože Peterlin

Mladini naše šole je dolga leta posvečal vso ljubezen in strokovno znanje, svojim kolegom pa je bil drag prijatelj.

Njegov spomin bo živel v srcu vseh, ki so ga poznali.

Trst, 6. marca 1976.

Nenadoma je preminil

prof. Jože Peterlin

dolgoletni član društva »Slovensko gledališče« in član upravnega odbora SSG.

Družini naše globoko sožalje.

STALNO SLOVENSKO GLEDALIŠČE

DRAGOCEN PRISPEVEK

Kot poročamo na drugem mestu, je znana italijanska revija iz Gorice »Iniziativa Isontina« objavila v svoji zadnji številki članek, ki kratko povzema vsebino raziskave, katero je na področju Štandreža pri Gorici izvedel Inštitut za mednarodno sociologijo v Gorici. Predmet sociološke raziskave je vsekakor aktualen in važen zlasti za slovensko narodnostno skupnost v Italiji, saj gre za problematiko, ki je za naš živelj zelo pereča ne samo danes in ne le na področju Štandreža.

V nedejo, 28. marca, bo, v Kulturnem domu v Trstu

REVIJA MLADINSKIH PEVSKIH
ZBOROV

Znano je namreč, da je bila in je delno še danes zemlja v neposredni okolici Trsta in Gorice last slovenskih malih posestnikov in kmetovalcev. Veliko te zemlje pa so naši posestniki in kmetovalci morali v povojni dobi žrtvovati za nadaljnji razvoj industrijske dejavnosti in za zgradnjo najrazličnejših infrastruktur, ki gredo od cest in avtocest do objektov za tako imenovani »prosti čas«.

Tu pa tam je bila gradnja novih infrastruktur nujna, razvoj industrije potreben, v mnogih primerih pa so naši kmetovalci in posestniki prišli ob svojo zemljo povsem neupravičeno, ker je morda tako šinilo v glavo kakemu megalomanskemu italijanskemu arhitektu ali tehniku, ki se gre urbanista, da bi s tem najprej sam mastno zaslužil in si postavil nekak spomenik, od katerega bi tudi v prihodnosti črpal svoje dohodke.

Oblasti, pa naj bodo deželne, pokrajinske ali občinske, pa so doslej bile v veliki večini primerov popolnoma neobčutljive ne samo za posledice, ki jih nenaden in takorekoč nasilen poseg v že stoletja in stoletja konsolidirano družbeno-gospodarsko ravnanje določenega področja povzroča vsak poseg od zunaj, temveč so hote ali nehoti, zavestno ali nezavestno popolnoma zanamajale, ignorirale in vsekakor podcenjevale posledice v narodnostnem in etničnem pogledu. Bili smo celo priča, kako so se nedavno tega določeni oblastniki tako na

Tržaškem kot na Goriškem z zadovoljstvom meli roke in z naslodo ugotavljali, kako naši ljudje prihajajo ob svojo zemljo, ki jim je bila pogosto edini vir dohodkov in ki je vsekakor predstavljala določeno bogastvo, določen kapital.

Jasno je — in prav primer Štandreža to zelo zgovorno priča — da se dosedanja praksa ne more nadaljevati, da nobena oblast ne sme več ignorirati ali omalovaževati narodnostnega in etničnega momenta, kadar gre za nadaljnji razvoj industrijskih dejavnosti na Tržaškem, v okolici Gorice in povsod tam, kjer prebiva slovenska narodna manjšina in kjer je zemlja last našega človeka. Problem je pereč in aktualen v dolinski in tudi tržaški ter miljski občini, v okolici Gorice in bo prej ali slej postal aktualen tudi v Beneški Sloveniji. V kratkem pa bo to vprašanje stopilo v ospredje zlasti na tržaškem Krasu z napovedano gradnjo italijansko-jugoslovanske industrijske proste cone. Pri tem ne bi radi, da bi se ponovil primer avtoporta pri mejnem prehodu na Fernetičih, ki nikakor ni zadovoljivo rešen, saj so pristojne oblasti še vedno gluhe za tista vprašanja, ki našemu slovenskemu življu upravičeno povzročajo največje skrbi.

Zato mislimo, da je raziskava, kakršno je izvedel Inštitut za mednarodno sociologijo v Gorici na področju Štandreža, dragocen in vsekakor hvale vreden prispevek k pravilnemu pristopu do problematike, ki je izrednega pomena za obstoj in nadaljnji razvoj naše slovenske manjšine v Italiji.

—o—

DEJAVNOST FURLANSKEGA ZAVODA ZA ZGODOVINO OSVOBODITVE

Odbornik za kulturo in prosveto Furlanije - Julijske krajine Mizzau se je sestal s predstavniki Furlanskega zavoda za zgodovino osvoboditve. Predsednik prof. Nigris in podpredsednik mons. Moretti, sta odbornika seznanila s problemi, ki otežujejo delovanje zavoda. Center opravlja pomembno raziskovalno nalogo z zbiranjem in kritičnim urejanjem dokumentov in pričevanj, ki zadevajo zgodovino furlanskega odporniškega gibanja. Predstavnika zavoda sta zaprosila odbornika Mizzaua, da bi dežela s primernimi ukrepi podprla preureditev zavodnega arhiva. Odbornik je zanimalo zanimanje pristojnih organov dežele in obenem povedal, da zdaj tečejo priprave za osnutek deželnega zakona za preureditev vseh deželnih arhivov, da bo moč zagotoviti racionalni razvoj kulture in za zaščito zgodovinskega bogastva Furlanije - Julijske krajine.

Za gospodarski dvig, vendar ne na škodo Slovencev

Zadnja, 65. številka goriške revije »Iniziativa Isontina«, ki je izšla pred kratkim, prinaša tudi članek Gianfranca Radosa z naslovom »La comunità agricola di S. Andrea: il problema degli espropri« (Štandreška kmečka skupnost: vprašanje razlaščenja). Članek je plod raziskave, ki jo je v Štandrežu opravil Inštitut za mednarodno sociologijo iz Gorice. Raziskava je zajela 55 družin, od tega 53 popolnoma slovenskih in dve narodno mešani, v katerih živi skupno 178 oseb. Več kot polovica anketiranih družin obdeluje poleg lastne zemlje še najeto, tako da slednja zavzema v celotni obdelani površini 26,4 odstotka. Raziskava je nadalje pokazala, da je od omenjenih 178 oseb v kmetijstvu polno zaposlenih 95, polovico delovnega časa 17, samo nekaj ur 16, 50 pa jih ne obdeluje zemlje, 21 ljudi iz omenjenih družin, kar predstavlja 11,8 odst., je polno zaposlenih zunaj štandreške kmečke skupnosti.

Štandreški kmetje oziroma vrtnarji so dobro opremljeni s kmetijsko mehanizacijo. Tako razpolagajo s skupno 38 traktorji (v nekaterih družinah celo z dvema traktorjema), kar pomeni 69,1 anketiranih družin. V 33 družinah (60 odstotkov od skupnih 55) imajo ustrezne priključke za traktorje. V Štandrežu pridelujejo za trg v glavnem povrtnino in krompir, medtem ko so ostali pridelki namenjeni predvsem domači rabi. Na tržišče gre 61,2 odst. vseh pridelkov, za domačo ravo pa 38,8 odst. Od vseh pridelkov je kar 34,9 odst. namenjenih grosistom. Raziskava je pokazala, da v omenjenih 55 družinah kmetijstvo pomeni glavno gospodarsko dejavnost, ki je hkrati tesno povezana s homogeno etnično

skupnostjo, v našem primeru s slovenskim prebivalstvom Štandreža.

Drugi del raziskave se je dotaknil vprašanja razlastitve zemlje, ki jo v Štandrežu v zadnjih letih postopoma zasedajo industrijska cona, stanovanja in različne infrastrukture, povezane zlasti z bodočim prehodom Štandrež - Vrtojba. 90,9 odst. anketirancev je izjavila, da vse te spremembe na slovensko narodno skupnost škodljivo vplivajo, 65,5 odst. je prepričanih, da povzročajo raznarodovalne oziroma asimilacijske učinke, za 36,4 odst. izprašanih pomenijo ekonomsko, za 9,1 odst. pa socialno škodo. Na vprašanje, ali bi bili pripravljeni sprejeti zemljo za odškodnino drugod, je pritrdilno odgovorilo 34,5 odst. anketirancev, 65,5 odst. pa negativno. 47,2 odst. izprašanih se je izjavilo za pravično odškodnino, 16,4 odst. za zamenjavo zemlje, enak odstotek pa je mnenja, da zemlje ni mogoče nadomestiti z odškodnino.

Izsledki raziskave so jasno pokazali na povezavo med gospodarskimi spremembami in narodnostnim stanjem v Štandrežu, saj pomenijo zlasti razlastitve hud udarec za tamkajšnjo slovensko narodno skupnost, ki na ta način izgublja pomembno gospodarsko podlago, industrializacija z vsemi spremljajočimi posledicami pa hkrati prinaša negotovost pred bodočnostjo. Zato je povsem umestna naslednja avtorjeva ugotovitev v zaključnem delu članka: »Gotovo je, da ne smemo opustiti priložnosti, ki omogočajo gospodarski dvig celotne pokrajine, vendar na drugi strani nikakor ne smemo žrtvovati homogene skupnosti, ne da bi preji preizkusili rešitve, ki bi omogočile njeno ohranitev.«

Kratke z Goriškega

Danes, v četrtek, nastopa v atoliškem domu v Gorici orkester Glasbene matice iz Trsta pod vodstvom Oskarja Kjundra in s solistom Miho Pogačnikom iz Ljubljane.

V začetku tedna je na Goriškem ponovno snežilo, tokrat drugič v letošnji zimi. Sneženje je sledilo več zaporednim mrzlim dnevom, ki so povsem nepričakovani za ta čas.

V Novi Gorici so v petek, 5. t.m., odprli nov hotel »Argonavti«, ki so ga gradili več let. V prostorih hotela je dobila mesto tudi prodajna zbirka goriških likovnih umetnikov, delujočih v Sloveniji.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Ob smrti prof. Jožeta Peterlina

V četrtek 4. t.m. zvečer, malo po enajsti uri, ko se je vračal s predstave stalnega slovenskega gledališča, je nenadoma umrl prof. Jože Peterlin. Omalhni je na mrzli tlak Trga stare mitnice v Trstu in v bolnišnici, kamor so ga takoj prepeljali, mu niso mogli več pomagati.

Novica o njegovi nenadni smrti je bila tako presenetljiva za vse tiste, ki smo poznali njegovo izredno in nenehno,

neprestano dejavnost in ga videli vedno čilega, mladostnega, vedno kam hitečega, vedno smehljajočega se, da je skoro nismo mogli verjeti. Še zdaj se komaj vživljamo vanjo in še dolgo nam ne bo prav prodrlo v zavest, kaj pomeni smrt tega moža za slovensko življenje na Tržaškem in ne samo na Tržaškem. Nastala je vrzel, o kateri si za zdaj ni mogoče predstavljati, kdo jo bo mogel odpraviti. Bil je takorekoč del našega Trsta. Kjer je bila v teku kaka slovenska kulturna pobuda, tam je bil on zraven, če ni bil ravno on tisti, ki jo je sprožil. Že sam seznam teh pobud in njegovih plodov bi bil zelo dolg. Segale so od kulturne publicistike do ljudsko prosvetne dejavnosti, gledališča in šolstva.

Bil je tudi izreden organizator in zato je znal svoje ideje in pobude — v nasprotju z mnogimi drugimi — tudi uresničevati. Tako je npr. znal urediti kulturno-družinsko revijo »Mladika«, ki je prav zdaj obhajala dvajsetletnico, in ustvariti Društvo slovenskih izobražencev, katerega pobudnik je bil spet on, in društvu mladih, Slovenskemu kulturnemu klubu, lep, moderen dom v prvem nadstropju v Donizettijevi ulici 3. Kdor pozna tiste prostore, se ne more načuditi, kako je bilo mogoče ustvariti kaj takega takorekoč iz nič. Že samo ta dom slovenskih katoliških kulturnih organizacij v Trstu mu bo veličasten in trajen spomenik in zato bi bil prav, da bi čimprej dobil ime po njem.

Kot vzgojitelj naše srednješolske mladine, profesor za slovenščino in zgodovino, je bil eden tistih, ki so znali dobiti stik z mladino in jo navdušiti za vse lepo in za slovenstvo. Predvsem se je trudil, da bi poglobil v njej narodno zavest in čut odgovornosti. Na njegovo pobudo je nastal tudi Slovenski kulturni klub, iz katerega je izšlo že veliko letnikov aktivnih in razgledanih mladih slovenskih izobražencev, ki znajo povsod poprijeti za delo in se ne omejujejo samo na lepe besede. Prof. Peterlin je imel rad lepo slovensko besedo, ki jo je tudi sam z ljubeznijo gojil, tako pri svojem gledališkem delu, zlasti kot režiser, vendar se je vedno jasno zavedal, da sama beseda ne zadostuje, da so potrebna tudi dejanja in da so predvsem ta, ki so nas v preteklosti in ki nas bodo kot narod tudi v prihodnosti reševala. Zato je bil v prvi vrsti mož dejanja.

Bil je človek, ki je veliko dajal, neprestano dajal in malo zahteval zase. Bil je vedno skromen in ni nikjer silil v ospredje. Njegova aktivnost sa-

ma ga je prisilila, da se je znašel pri vseh pobudah v ospredju, a pri njegovih nastopih v javnosti, bodisi pri predstavljanju kakih prireditev in predavateljev, bodisi pri posegih v diskusije, smo imeli vedno vtis, da bi rajši, da bi drugi govorili, in da je vesel, da jih lahko posluša in prisostvuje kresanju njihovih misli. Pri tem pa je izhajal iz njega žar, ki je navduševal. Ni čudno, da je prav iz kroga mladine okrog njega izšla večina tistih mladih, ki danes že nekaj pomenijo v naši kulturi in javnem življenju, od pisateljev in pesnikov do časnikarjev in politikov. Dal jim je kulturo in jim vzbudil čut odgovornosti do našega ljudstva in do njegove usode. Sam je bil velik Slovenec v pravem smislu te besede in po vseslovenskem, ne samo »za mejskem« merilu, čeprav je bilo glavno torišče njegovega dela tu. Toda znal je vzdrževati zveze s kulturnimi slovenskimi ljudmi v matični Sloveniji in po vsem svetu. Gotovo ga ni danes kulturnega Slovenca, ki ne bi poznal njegovega imena in vsaj nekaj od njegovega dela in ki ga ne bi cenil, tudi če se idejno morda ni strinjal z njim.

Rojen je bil 2. novembra 1911 na Vinjem vrhu na Dolenjskem. Univerzo je napravil v Ljubljani in že takrat je bil vsestransko dejaven, neglede na to, da si je moral tudi služiti kruh. Po vojni pa je deloval v Trstu, pri čemer je segala njegova dejavnost seveda tudi na Goriško in v Slovensko Benečijo. Med njegovimi pobudami naj omenimo poleg »Mladike«, Radijskega odra, prvega povojnega študentovskega lista »Mlada setev«, organiziranja Slovenske prosvete, vsakoletnega Slovenskega tabora na Repentabru, sodelovanja pri ustanovitvi Finžgarjevega doma na Opčinah, delovanja za razmah Stalnega slovenskega gledališča in drugega zlasti vsakoletne študijske dni v Dragi. Ti dnevi dajejo slovenskim izobražencem z vsega sveta priložnost, da se vsako leto prve dni septembra srečajo in pogovorijo o aktualnih problemih slovenskega naroda. Ta Peterlinova pobuda je bila tudi tista, ki mu je prinesla največ kritik, ker pač ni mogel vsem ustreči; zaradi nje je bilo izvajanih nanj največ pritiskov z raznih strani. Skušal si je tudi v tem pogledu ohraniti samostojnost in neodvisnost, kolikor je največ mogel, kar pa ni bilo lahko za človeka, ki po več kot tridesetletnem bivanju v Trstu od države, ki se ima za demokratično, še

vedno ni dobil državljanstva, kljub vsem mogočim izjavam o človeških pravicah in poudarjanju demokracije. To je bila večna ovira za vse njegovo delovanje in tudi za njegov poklic, ker ni imel zaradi tega nobene možnosti za stalnost nastavitve, kaj šele za kako napredovanje. Moral je ostati v tem pogledu »večen začetnik«, kot je nekdo poudaril pri pogrebu. To, da ni imel državljskih pravic (samo, kdor je to sam okusil, ve, kako brezpraven je človek brez njih), je še lajšalo pritiske nanj. V tem, da si je znal kljub vsem tem težavam vedno in dosledno ohraniti dostojanstvo in čast svobodnega moža, pa je gotovo njegovo največje moralno dejanje in njegova največja čast in odlika.

Bil je tudi resničen kristjan in vzor moža in družinskega očeta. Odlikovala ga je srčna dobrota. Njegov dom je nudil mnogim med njihovim bivanjem na Tržaškem gostoljubno zavetje.

Pokopali smo ga v ponedeljek v opoldanskih urah na Opčinah. Pogreba se je udeležila velika množica ljudi z vseh krajev našega slovenskega zamejstva, pa tudi domačinov. Tudi mnogi preprosti ljudje, ki so ga poznali, so jokali. Čast mu je izkazal tudi tržaški župan Spaccini.

Naj njegovo telo počiva v miru v tej naši zemlji, ki jo je tako ljubil, njegov duh pa bo živel in deloval še naprej med nami po tistem, kar nam je ustvaril in zapustil, pa tudi po svoji pisani besedi. Pri Novem listu je mnogo let zvesto sodeloval z gledališkimi kritikami in včasih z intervjuji, pa tudi z obvestili o kulturnih in prosvetnih dogodkih. Sodelovati je začel v času, ki je bil še sovražen idejnemu pluralizmu in sodelovanju in ko so mu to nekateri še zamerili, tako je tudi v tem pogledu dokazal svojo demokratično naprednost in svoj pogum. Hvala mu v imenu uredništva, njegovi družini pa naše najgloblje sožalje.

—o—

Alojz Rebula je dokončal novo knjigo, v kateri opisuje svoja srečanja in dogodivščine na lanskem obisku v Kanadi in Združenih državah

Marčna številka mladinske revije »Ognjišče« prinaša med drugim pogovor s slovensko laično misijonarko (profesoriko matematike) Kristino Mlakar, ki poučuje na misijonski srednji šoli v Lusaki, glavnem mestu Zambije. Iz pogovora zvemo mnogo zanimivosti o tamkajšnjem ljudstvu in razmerah.

V Trstu rojena slikarka Magda Schmidt-Zorn, ki živi zdaj v Varese, razstavlja od 6. marca do 2. aprila v galeriji Casinò v Portorozu, od 30. aprila do 16. maja pa bo razstavljala v galeriji Meduza v Kopru.

ZAHVALA

Toplo se zahvaljujemo vsem, ki so nam stali ob strani ob težki izgubi sina, moža in očeta in ki so na kakršenkoli način počastili spomin

prof. Jožeta Peterlina

Posebno se zahvaljujemo g. župniku Viljemu Žerjalu in vsem duhovnikom za verske obrede in spremstvo pri pogrebu, županu inž. Spacciniju in predstavnikom oblasti za izraze sožalja, govornikom, ki so na žalni seji, po radiu in pri pogrebu tako prizadeto osvetlili pokojnikov lik, pevcem, Slovenski prosveti, dijakom, profesorjem in ravnateljem tržaških slovenskih šol, Radijskemu odru, Slovenskemu gledališču, Duhovski zvezi, Slovenski skupnosti, športnim društvom, prijateljem iz Goriške, iz Kanalske doline in z onstran meje ter vsem organizacijam in posameznikom, ki so prinesli cvetje ali so darovali v dobrodelne namene in s tem pokazali, kako so pokojnika cenili in imeli radi.

Žalujoči: mati Frančiška, žena Lojzka, sin Ivan, hčerka Anka, hčeri Matejka in Lučka z družinama, sestre, bratje in drugi sorodniki.

Opčine, Bela cerkev, Kranj, Celje, 8. marca 1976.

Zakaj ljudje ne vedo za grozodejstva v totalitarnih državah

II.

Glavni vzrok za to, da javnost ni vedela, kaj se dogaja v uničevalnih taboriščih, pa je ta, da ni hotela vedeti oziroma da se je bala vedeti. Nihče ni spraševal, nihče ni hotel nič slišati in videti, tudi če bi bil lahko kaj zvedel. Bolj varno je bilo nič spraševati in nič vedeti. In razen tega so videli ljudje v oblasteh, v državi, ki je to počela zakonite oblasti in zakonito državo. Za navadnega človeka je država isto kot pravica. Država ima v rokah sodstvo oziroma sodstvo predstavlja po ljudskem mnenju državo. Kar torej store sodne in policijske ter seveda izvršne in politične oblasti, to je delo države. Država je tista, ki mora skrbeti za varstvo zakonitosti in za pravičnost. Zato velikanska večina ljudi, zlasti v državah, kjer ni svobodnega mnenja, ne dvomi, da je vse, kar stori država, v redu in pravilno. To velja še zlasti za totalitarne države. Današnji ljudje se zgražajo nad tistim, kar je delala nacionalsocialistična Nemčija, ostanejo pa brezbrizni do tistega, kar se dela morda v njihovi lastni državi. Danes protestira proti koncentracijskim taboriščem Solženicin, kakor je protestiral svoj čas Thomas Mann, a kakor je ostala nemška javnost pasivna do opominov Thomasa Manna, tako ostaja danes ruska javnost pasivna do opominov Solženicina. Isto velja za javnost drugih totalitarnih in policijskih držav. Ljudje ali ne verjamejo, da so kot države sposobne takih krivic in okrutnosti, ker verjamejo v pravičnost njihovega sodstva in v humanost njihovih ideologij, bodisi se boje protestirati ali pa se naredijo brezbrizne, da nimajo sitnosti. Protestirajo samo, kadar jim je naročeno od zgoraj, npr. študentom, članom državnih organizacij ali delavcem, in vedno proti krivicam, ki se gode kje drugje, v kaki drugi državi, nikoli proti

tistim, ki se dogajajo v njihovi lastni državi.

Do lastnega fašizma črne ali kake druge barve so povsod prizanesljivi, celo za nazaj, celo potem, ko je že preteklost, kritični so samo do tujega.

Kar zadeva Rižarno, je nedvomno veliko ljudi vedelo, da se dogaja v njej nekaj strašnega. Toda njihov razum se je branil vzeti to na znanje, saj so bile vendar oblasti, ki so upravljale Rižarno in odločale o dogajanju v njej, oblasti pa so bile predstavnice države in torej sodstva in pravice. Ljudje si niso mogli predstavljati, da bi počenjali taka grozodejstva nad nedolžnimi. Umazan, izmučen, prestražen jetnik ima zmeraj videz krivca in je vedno manj simpatičen kakor njegov dobro oblečen ječar v lepi uniformi in orožju, morda celo z odlikovanji na njej, in z izrazom zadostčenja na obrazu, da opravlja službo, ki mu jo je poverila država. Jetnik je po mnenju ljudi vedno kriv, drugače bi ne bil zaprt. Mnogi pa se iz strahu niso zanimali za ti-

sto, kar se je dogajalo v Rižarni, niti ljudje v neposredni sosesčini. Niso hoteli priti v stik z grozo. In tako so SS-ovski rablji v Rižarni morili, kot bi opravljali katerokoli potrebno in zaslužno uradniško službo, iz dimnika krematorija se je dvigal dim, v morje so metali polne vreče pepela in ne do konca sežganih kosti, toda Trst, tako fašističen kot antifašističen, se rajši ni preveč zanimal, kaj se tam dogaja, kakor se prebivavstvo Münchena in Dachaua rajši ni zanimalo, zakaj se neprestano vali rumen dim iz krematorijskega dimnika dachauskega koncentracijskega taborišča.

—o—

STALNO SLOVENSKO GLEDALIŠČE - TRST

Aldo Nicolaj:

STARA GARDA

tragikomedija v dveh dejanjih

Prevod: Borut Trenkman

Scena in kostumi: Edvard Zajec

Režija: MARIO URŠIČ

V petek, 12. marca, ob 20.30 v Ljudskem domu v Trebčah.

V nedeljo, 14. marca, ob 17.30 v Ljudskem domu v Sv. Križu.

Sodobno kmetijstvo

Kako in kdaj rezati vrtnice?

Vrtnice je priporočljivo rezati spomladi. Jesenska rez povzroča zgodnje brstenje vrtnic, ki jih utegnejo poznozimski in zgodnjepomladanski obdobja mrazu močno prizadeti. V jeseni naj se rez praviloma omeji na lažje redčenje in krajšanje. S spomladansko rezjo ne smemo predolgo odlasati. Škoda bi bilo, če bi morali odrezati gornje poganjke, za katere je vrtnica porabila mnogo snovi. Primeren čas za rez je pri nas na prelomu med februarjem in marcem tja do polovice marca. Čas je namreč odvisen od poteka vremena, od lege, od mikroklima.

Kako opraviti rez?

Vrtnice obrezujemo z ostrim nožem, še rajši pa s škarjami, ker se tako izognemo vbodljajem, ki jih prizadeva trnje našim rokam. Najprej odrežemo vse suhe ali zamrznjene vejice in poganjke, ob redčenju tudi daljše veje v notranjosti grma, seveda so mišljene v tem zadnjem primeru grmičaste in parkovne vrtnice, katere skušamo vzgojiti v njihovi naravni obliki. Navadno režemo 5 mm nad na zunaj obrnjenim očesom. Če režemo pretesno, se lahko zgodi, da se oko posuši, če pa preveč oddaljeno od očesa, ostanejo grdi repki, ki sčasoma počrtnijo in nudijo zatočišče raznim bolezenskim trosom. Omenjena razdalja je seveda le okvirna razdalja, v praksi upoštevamo tudi debelino poganjka. Rez naj bo praviloma nekoliko poševna, da ne bi voda nadtekala nad brstečim očesom. Če je rez preveč poševna, je to spet slabo, kar je nevarnost, da se oko posuši.

Kako močno rezati?

Z rezjo prisilimo vrtnice čajevke, in deloma tudi mnogocvetnice (grmičaste - par-

kovne vrtnice le redčimo in čistimo), da poženejo iz poganjkov prejšnjega leta in občasno tudi od starejšega lesa. Namen rezi je, da vrtnice razvijejo cvete ne preveč visoko. Na drugi strani naj vrtnica razvije cvetja, kolikor ga le zmore. Gotovo požene najvišje izmed preostalih očes, in to neglede, v kakšni višini se nahaja. Najvišje oko požene skoraj vedno kot prvo. Čim nižje se nahajajo očesa pod rezjo, tem slabše bodo pognala. Zlasti pri vrtnicah čajevkah je naš cilj doseči, da vrtnica kompaktno ozeleni že ob vznožju. Če obrežemo premalo, se nam kaj rado zgodi, da ostanejo spodnji deli poganjkov goli, zlasti ko pustimo na poganjku več očes. Zgodi se, da npr. poženejo tri vrhnja očesa, spodnjih pet pa ostane golih.

Naš namen je, da vrtnica požene od spodaj. Koliko očes ji pustimo, bomo odločali od primera do primera. Če je vrtnica krepka in ima dovolj moči, da požene na poganjku recimo pet ali šest očes, potem bomo blizu tiste zlate sredine, ko bo z rezjo omogočeno ne samo bujno cvetenje, temveč tudi harmonična in lepa grmičasta rast vrtnice. Izogibali se bomo torej prevelikemu številu očes (več kot šest), pa tudi premajhnemu (manj kot štiri). Vsekakor ni občeveljavnih pravil. Pravo mero moramo poiskati sami, od primera do primera.

Marsikaj odvisi od gnojenja in kakovosti zemlje. Tudi položaj poganjkov vpliva na poznejšo rast. Če se nahaja poganjek v bolj vodoravnem položaju, potem bo verjetno pognalo iz njega precej očes. Posebno močno rastoče vrtnice bi lahko tudi le malo skrajšali in poganjke tako privežali, da bi prišli v bolj poševno — vodoravno lego. Tako bo vrtnica cvetela še bolj bogato.

UGODNA POSOJILA ZA POVRAČILO ŠKODE OD TOČE IN NEURJA

Pokrajinsko kmetijsko nadzorništvo obvešča, da prinaša deželni uradni vestnik štev. 8 z dne 5.2.1976 seznam krajev, kjer sta dne 30.6. in 4. avgusta lani toča in neurje povzročila škodo. V seznamu so naslednji kraji:

Repentaborska občina: Repentabor, Col.

Miljska občina: Fontanela, Stare Milje, Čampore, Čindis, Tanki rtič, Cerej, Plozat, Korošci, Čuk, Farned, Rabojev in Štramar.

Dolinska občina: Boršt, Zabrezec, Boljunec, Domio in Polje pri Domiu.

Tržaška občina: Križ, Piščanci, Spodnja Sv. Marija Magdalena.

Zgoniška občina: Brišče in Salež.

Kmetovalci omenjenih krajev lahko predložijo prošnjo za ugodno posojilo v smislu deželnega zakona štev. 33 z dne 29.12.1965 in poznejših popravkov in dopolnitev do vključno 5. aprila letos na sedežu nadzorništva, Trst, ul. Martiri della Libertà, 7-IV.

OBČNI ZBOR KMEČKE ZVEZE

Kmečka zveza bo imela v nedeljo 14. t.m. ob 9. uri občni zbor v Kulturnem domu v Trstu. Na dnevnem redu poročila in volitve novega odbora ter razno.

ŠAH

Da vse veliko ni nujno tudi lepo, da je malo lahko tudi lepo, o tem je marsikdo prepričan (še zlasti ženske nizke rasti).

V šahu se globoke in lepe ideje nemalokrat skrivajo v številčno tako skromnih pozicijah, kot so kralj in kmet proti kralju in kmetu. Kako zelo zato zgreši pacek, če se v tej fazi partije oddahne rekoč: »Hvala Bogu, ni mi treba več misliti!«

Iz zakladnice študij z omenjenim materialom, začenši z ono slavno Retijevo pa vse do najnovejših Grigorjeva, smo potegnili (v upanju, da le ni vsem znana) naslednjo, Rinckovo:

BELI: Kh2, a3

ČRNI: Ka2, f3

Beli na potezi zmaga.

Najlepše pri tej študiji je to, da zgleda poglavščina: »Seveda beli zmaga. Kako pa naj črni ustavi belega kmeta? Kako naj izkoristi svojega, ko ga tako od blizu nadzoruje sovra- žni kralj?«

Poglejmo rešitev:

1. a4 Kb3, 2. a5 Kc3!

Potezi črnega je treba razumeti kot poskus približati se lastnemu kmetu. Prislunimo se- daj modrovanju belega packa: »Črni se zama- repenči. Tako za zajetje mojega kmeta kot za podporo svojega potrebuje dve potezi. Zato je vseeno, katero od obeh enako močnih potez igram: 3. a6 ali 3. Kg3.«

Res je, prav ima, 3. a6 in 3. Kg3 sta ena- kovredni potezi, a to v smislu, da sta obe ena- ko slabi, ker vodita ob nadaljnji igri do re- mija:

A) 3. a6?? Kd2!, 4. a7 f2, 5. a8-D f1-D;

B) 3. a6?? Kd2!, 4. a7 f2, 5. Kg2 Ke2, 6. a8-D f1-D+;

C) 3. a6?? Kd2!, 4. Kg1 Ke1 in spet oba pro- movirata;

D) 3. a6?? Kd2!, 4. Kg3 Ke2, 5. a7 f2 itd.

In sedaj varianti z drugo »enako močno« potezo 3. Kg3:

E) Kg3?? Kd4!, 4. a6 Ke 3, 5. a7 f2, 6. Kg2 Ke2 z istočasno promocijo;

F) 3. Kg3?? Kd4!, 4. Kf3: Kc5 in beli kmet se ne izmuzne več.

Če pa obe, na prvi pogled vidni, »enako močni« potezi izpodletita, zaleže zanju tretja, bolj skrita, a zmagovita:

3. Kg1!! Kd2, 4. Kf2 (ali 3. .. Kd4, 4. a6 Ke3, 5. Kf1). Beli zmaga.

Toda šah je pravičen: tudi črni je imel pri- ložnost za packanje in to pred in po packanju belega 3. a6??

Prej:

G) 1. a4 Kb3 (da bedastoč kot 1. .. Kb2 i. pd. niti ne omenjamo), 2. a5 Kc4??, 3. a6 (to- krat brez vprašajev) Kd3, 4. a7 f2, 5. a8-D f1-D 6. Da6+ in 7. Df1::

Potem:

H) 1. a4 Kb3, 2. a5 Kc3!, 3. a6?? Kd3??, 4. a7 z istim zaključkom kot pod G).

Ne, igrati brez premisleka, tjavendan tega luksusa šah res ne trpi!

Dekle z zaprtimi očmi

58

Napisal Pierre L'Ermite

Prevedel Lovro Sušnik

Župnik molči...

»Mislite, da je to brezupen sen?«

»Mogoče je to sen, toda prav gotovo ni brezupen. Najprej se bo vaša družina takoj protivila...«

»Zakaj?... Neprimerna ženitev...« Da ne jemljemo v zakon hišn?... Ugovor ne drži, zlasti ne dandanes. Ne vem, ali se je res dogajalo nekdanj, da so se kralji ženili s pa- stircami..., ali eno pa kaj dobro vem, da je bil moj oče pred pelindvajsetimi leti na- vaden kožarski delavec na cesti Mouffe- tard in da je moja mati delala v »krpalni- ci« v tovarni preprog. Zato pa Marija Du- rand, izvzemši revno denarno prednost, vse druge prednosti... In končno je ona, ne da bi se trudila, zavzela takšno mesto v mojem življenju, da tam, kjer je ona, di- ham, tam pa, kjer je ni, se dušim!... To je dejstvo in proti njemu se ne da prav nič storiti.«

Med oba moška pade molk, molk, ki obda jasno določeni problem, kateremu ne eden ne drugi ne vidi rešitve.

»Ali mislite, da bi me mogla ljubiti?«

»Ne vem...«

»Saj ima vendar srce!«

»Gotovo...«

»Potrebo po ljubezni!«

»Kdo na zemlji, moj ubogi prijatelj, ni- ma potrebe po ljubezni?«

»Zakaj bi torej odbijala mojo? Vi me poznate, gospod župnik. Bil sem velik no- rec. Stara zgodba! Metal sem to, kar sem imenoval svoje srce, vsem prodajalkam za zabavo. Mislil sem, da je bilo to moje srce... Na srečo pa ni bilo! Našel sem zopet to srce nedotaknjeno pod vsem včerajšnjim blatom. Danes poznam njegovo vrednost in varujem ga z vso budnostjo, da ga predam v roke tisti, ki jo ljubim. Z vami govori za stalno spametovan človek, človek, ki vidi življenje in ki sanja, da se bo podal vanj z milino in močjo odličnega bitja —, tiste- ga, ki mu je storilo že toliko dobrega! Ali morem računati na vas, gospod župnik, kot na prijatelja, na svojega starega, zelo ljub- ljenelega prijatelja?«

»Jasno, da lahko računate name! Storil bom, kar bo v moji moči. Ampak glavni kovač te sreče ste vi sami. Moški si mora znati osvojiti svojo ženo sam!«

»Živim le še za to osvojitev!«

»In ljubezen je silna kakor smrt!« za- šljuči župnik in vstane.

Tudi Ludvik Hughe vstane. Ni drugače! Močno rad bi odšel z več upanja... In ven- dar odnaša kljub temu upanje. Ogleduje si sprejemnico gospoda župnika, kjer se jav- lja v polmraku vabljalnost nekaterih umet- nostnih predmetov.

»Torej včeraj je bila ona tukaj?«

»Ja, ona je bila tu.«

In mladenič gleda v senco, ki je bila včeraj svetloba...

Kakor da vprašuje te domače predme- te, ki so morebiti nevidno ohranili na sebi odsev oči ljubljenega dekleta...

Slednjič se odloči, da odide:

»Zbogom, gospod župnik! Vi ste pre- srečni, vi drugi!«

»A! In zakaj?«

»Vi ne veste, kaj človek trpi, kadar lju- bi...«

(Dalje)

KONEC OLIMPIJSKEGA DUHA

(Nadaljevanje s 4. strani)

in nedavnega terorističnega napada na dunaj- ski sedež organizacije OPEC razporedila preko 5 tisoč vojakov in policistov, katerih naloga je bila, da preprečijo morebitni teroristični napad. K sreči incidentov ni bilo, prav zaradi tega pa je število policistov še bolj udarilo v oči, saj jih je bilo skupno z vojniki trikrat več kot na- stopajočih.

In še doping. Doslej so se športniki, kolikor so le mogli, posluževali kemičnih dražil, ki so povečali fizično vzdržljivost. Toda prav pri tem je nadzornim organom prišla na pomoč zdrav- niška veda, saj so tekmovalci po tekih morali na pregled, na katerem je bilo moč ugotoviti, če je športnik prekršil prepoved. Toda nov na- čin dopinga je take vrste, da ga ni moč ugotovi- ti. Vrhunskemu športniku nekaj dni pred tek- mo odvzamejo določeno količino krvi, ki jo na- to shranijo v hladilnikih vse do samega nasto- pa. Tik pred štartom mu kri nanovo vbrizgajo in s počito krvno plazmo so tudi tekmovalni rezultati precej boljši. Seveda pa nastane mo- ralno vpašanje, če je ta sistem opravičljiv. Da- nes namreč lahko le spreminjamo kri tekmo- valcu, jutri pa mu bomo morda lahko zame- njali poškodovano nogo, roko, pljuča in tako dalje, dokler ne bodo ustvarili popolnega ro- bota.

Saša Rudolf

Mladinske športne igre Alpe - Adria

Tretje mladinske športne igre Alpe-Adria bodo v soboto, 25. septembra, v Novem Me- stu ali v Velenju. To je na sestanku, ki je bil v Trstu na pobudo deželnega odborništ- va za šport Furlanije - Julijske krajine, na- povedal predsednik Zveze telesno-kulturnih organizacij Slovenije Zoran Naprudnik. Do sedaj so mladinske športne igre organizira- li v Vidmu in Celovcu. Obakrat je na igrah, ki se jih lahko udeležijo športniki do 15. leta starosti, zmagala Slovenija, med- tem ko je bila Furlanija - Julijska krajina obakrat druga.

Organizacija tretjih iger pripada letos

Sloveniji, ki bi ob morebitni novi zmagi dokončno osvojila veliko trofejo, ki jo je dala na razpolago Furlanija - Julijska kra- jina. Na sestanku v Trstu so predstavniki treh delegacij razpravljali o zamisli, da bi s prihodnjim letom razširili udeležbo na nove tri dežele, in sicer na Beneško, Hrva- ško in avstrijsko Štajersko. Obenem je pa- del predlog, da bi povabili tudi madžarsko reprezentanco. O novih načrtih bodo raz- pravljali na novem sestanku, ki bo maja. Ob tej novi priložnosti, naj bi tudi povečali število športnih panog prireditve, ki zdaj obsega košarko, rokomet, atletiko.